

kotlini. Ob tem si znova zaželim, da bi bile prikazane še druge antropogene »korekture« voda (regulacije, hidromelioracije, zajetja itd.).

Karte so optično prijetne in na ustrezni tehnični višini, kar postaja za izdaje Geodetskega zavoda SRS sploh značilno. Upajmo, da bodo prvim trem kmalu sledile še karte drugih vodnih območij, z željo seveda, da bi bile hkrati tudi bolj hidrološke.

Darko Radinja

Veliki geografski atlas Jugoslavije. Sveučilišna naklada Liber, Zagreb 1987.

Pred nami je eden od dolgo pričakovanih kompleksnih geografskih pregledov Jugoslavije, ki zlasti širši javnosti pa tudi v izobraževanju kar dobro služi pri poznavanju celotnega državnega ozemlja z vsemi njegovimi »geografskimi sestavinami«. Kakor je znano, obstaja o Jugoslaviji doslej le nekaj bolj ali manj uspešnih in največkrat ne preveč sodobnih geografskih univerzitetnih učbenikov. Še slabše je s kartografskimi prikazi, saj po metodološko, vsebinsko pa tudi tehnično sila skromnem in deloma neustreznem Planerskem atlasu, ki ga je leta 1973 izdal Jugoslovanski inštitut za urbanizem in stanovanja v Beogradu, novejšega tovrstnega dela pri nas pravzaprav ni bilo.

Kongres jugoslovanskih geografov v Bečićih 1981. leta je sicer obnovil sklep iz šestdesetih let o nujnosti priprave Nacionalnega atlasa Jugoslavije, ki pa je zaradi prešibke organiziranosti geografskega znanstveno raziskovalnega dela šele v pripravljalni fazi.

Veliki geografski atlas Jugoslavije, o katerem je govor, je pravzaprav nekakšna kombinacija atlasa in monografije pa tudi statističnega prikaza. Vtis je, da želi posredovati čim več informacij. To kaže že sestava štirih osnovnih delov: štirinajst topografskih kart za posamezne dele Jugoslavije v merilu 1 : 500.000, ki sledijo pregledni topografski karti Jugoslavije v merilu 1 : 2.000.000; tekstovno kartografski prikaz zgodovinsko-geografsko-ekonomskih elementov za celotno Jugoslavijo na 94 straneh; tekstovni in slikovni prikaz po regijah na nadaljnjih 85 straneh, slednjič statistični pregled na straneh 181 do 240. Sledi še 31 strani dolgo imensko kazalo.

Dobra stran takšne zgradbe je nedvomno veliko število različnih informacij, slabša pa vrsta nedoslednosti in neenotnosti, še posebej pri regionalizaciji, opredeljevanju enot in njihovi uporabi.

V prvem delu atlasa dajejo karte, ki sta jih pripravila Ivan Bertič in Zvonimir Križovan in ki so rezultat sodelovanja z našimi znanimi v uvodu navedenimi kartografskimi zavodi, dober pregled nad inventarizacijo prostora. Motijo pa dokaj neizrazite barve, kar nakazuje že barvna lestvica v legendi. Tako ni mogoče docela dobro razlikovati višinskih pasov, čeprav jih dopolnjujejo izohipse na 100, 200 in 1000 m, ki pa zaradi debeline in tudi premočnega rjavega barvnega odtenka preveč izstopajo. Zato je zlasti v gorskih območjih preglednost močno zmanjšana. K temu pripomorejo še številni toponimi z močnimi črkami pa tudi prevelike in premočne številke za nadmorske višine hkrati z dokaj poudarjenim cestnim omrežjem. Slednje je tudi neenotno kategorizirano, tako da ni vedno smiselna opredelitev na dve najbolj pogosti kategoriji: sodobna cesta in cesta z asfaltnim cestiščem.

Če se omejim na Slovenijo, je v slednjo kategorijo uvrščena tudi stara glavna cesta med Mariborom in Celjem, medtem ko je vrsta drugih cest, med njimi tudi Celje-Krško, uvrščena med prve. Gorenjska avtocesta in v nadaljevanju avtomobilska cesta pa sta sploh pomanjkljivo zarisani. Nedoslednosti se pojavljajo tudi pri imenovanju regij. Večji del kotlin, ravnin in polj ni imenovanih, povsem napačna je lokacija Piv-

ke, dosledno pa se uporabljajo historična imena Gorenjska, Dolenjska, Notranjska in Štajerska. Ob še drugih drobnih spodrseljajih naj omenim le še nedosledno in neenotno uporabo dvojezičnih krajevnih imen in na pregledni karti Jugoslavije 1 : 2.000.000 neustrezen izbor označenih krajev, ko manjkajo Ravne, Žalec, Zagorje in še nekatera druga občinska središča. Navedeni pa so številni manjši kraji, od Rateč do Višnje gore.

Drugi del Velikega geografskega atlasa Jugoslavije sestavljajo naslednja poglavja: Zgodovinsko-geografske značilnosti teritorija današnje Jugoslavije, Politično geografske značilnosti Evrope in Jugoslavije – zgodovinski in sodobni aspekt, Osnove geografske regionalizacije Jugoslavije, Prirodno geografske značilnosti Jugoslavije, Prebivalstvo in naselja, Gospodarski razvoj in ekonomska sestava Jugoslavije ter družbeno-politični sistem Jugoslavije. Po obsegu, kartografski in tabelarni opremljenosti močno izstopajo geografski prikazi. Splošni analitsko-opisni prikazi posameznih elementov temeljijo predvsem na analizi statističnega gradiva, ki je predstavljeno tudi s številnimi tabelami; v tem pogledu dobi bralec pregledno, zaokroženo in tudi razvojno prikazano podobo o različnih prostorskih elementih, med katerimi so še posebej dragoceni nekateri gospodarski, ki doslej v tako popolnem obsegu še niso bili prikazani.

Osrednji tekst spremlja 38 tematskih kart Jugoslavije v merilu 1 : 350.000, od zgodovinsko-političnih do ekonomskih. Karte prikazujejo prostorske elemente, ki jih je mogoče brez večjih težav povzeti po statistiki ali pa zanje že obstajajo karte, npr. geološka, geomorfološka, karta potencialne naravne vegetacije in še nekatere druge. Metodološke rešitve so na nekaterih kartah, ki jih je metodološko in vsebinsko povečini pripravil Ivan Bertič, nedvomno ustrezne, kar še posebej velja za narodnostno karto, za karto mestnih funkcij in za kmetijske karte. Njihovo merilo pa omogoča, žal, le prikaze po občinah, večjih regijah in večjih naseljih. Karte zato po merilu, številu in prikazani tematiki, tehniki in vsebinski zasnovi še zdaleč ne ustrezajo ravni solidnega nacionalnega atlasa, kakršnega imajo z izjemo Albanije že vse evropske države.

Iz celotnega kartografskega gradiva tudi ni mogoče sklepati o primarnosti kartografske informacije, temveč le o njeni dopolnilni funkciji sicer obsežnega teksta. Edina tematska karta večjega formata je na strani 40 in 41, ki prikazuje razmestitev prebivalstva in tipe naselij, a zaradi shematičnega prikaza ne daje realnega vtisa o trenutni poseljenosti jugoslovanskega prostora. Vprašljiva je tudi kategorija mestnih naselij, saj poleg pravih mest prikazuje tudi številna obmestna in tudi nekatera podeželska naselja, predvsem v Sloveniji, medtem ko teh v nekaterih drugih federalnih enotah sploh ni. Karta je izrazit primer za številne pomanjkljivosti, ki jih nacionalni atlas, grajen na znanstvenoraziskovalnih izsledkih, nikakor ne bi smel vsebovati.

Nedoslednosti in pomanjkljivosti so še v nekaterih drugih delih Atlasa, tudi ko gre za opredelitev in poimenovanje posameznih regionalnih enot. Te prihajajo še posebej do izraza pri regionalizaciji; tako je na karti na str. 10 prikazana ena, v tekstu k tej karti in kasneje v regionalnih opisih pa povsem druga regionalizacija. O karti fiziognomsko-homogenih regij na str. 9 pa zaenkrat ne kaže izgubljati besed, saj bi avtor moral za posamezne federalne enote upoštevati že obstoječe regionalizacije. Še posebej subjektivna je regionalizacija SR Slovenije.

Pregled po geografskih regijah je sestavljen po zgoraj navedeni regionalizaciji in pomeni splošno geografsko informacijo z dokaj številnimi statističnimi podatki in slikami. Dopolnjuje jo kvantitativna analiza posameznih republik in pokrajin.

Obsežno in zahtevno strokovno delo so večinoma opravili sodelavci Geografskega zavoda PMF v Zagrebu. Veliki geografski Atlas Jugoslavije zapolnjuje sicer številne vrzeli pri poznavanju geografske problematike Jugoslavije, saj prinaša veliko po-

trebnih informacij in geografskih pogledov na našo prostorsko in družbeno-ekonomsko stvarnost. Zato je na splošno mogoče reči, da je zgrajen na solidni strokovni ravni. Toda znanstveno-raziskovalni geografski prikaz ali geografska monografija v pravem pomenu besede pa Atlas, žal, vendar ni in prav tako tudi ni nacionalni atlas, ki bi dal ustrezno podobo številnih zapletenih prostorskih problemov in ki bi ustrezno posredoval vrhunske geografske dosežke domači javnosti pa tudi tujini. Vse to ostaja slej ko prej naloga skupinsko zasnovanega znanstveno-raziskovalnega dela širšega kroga jugoslovanskih geografov.

Mirko Pak

Petrica Novosel-Žic, Otok Krk od trajekta do mosta (Socialnogeografska transformacija), Krk-Zagreb 1987, str. 216.

Obsežna raziskava izpričuje stvarno in metodološko moderno geografsko šolo, privlačno po miselnih pogledih, tehtno po raziskovalnih postopkih in preudarno pri izbiri tematike pa seveda bogato tudi po stvarnih ugotovitvah. Zanimiv je že osnovni pristop študije, kakor ga v vrsti razdelkov razkriva že uvodno poglavje: Postavljanje problema, Definiranje predmeta raziskave – prostorsko, tematsko, časovno, Metodološki pristop (pregled literature, uporaba geogr. kart, fotogramov, statistične dokumentacije, arhivskega gradiva, terenske raziskave, anketiranje, kartiranje, kabinetsna obdelava gradiva, vsklajevanje in obdelava podatkov) ter Kompozicija dela.

Knjiga je sicer razdeljena na tri osnovne dele: Geografske osnove turizma na otoku Krku, Turizem kot faktor sodobne socialno-geografske transformacije otoka ter zadnji del Socialno-geografska transformacija otoka pod vplivom turizma. Po naslovih sodeč naj bi šlo za tematsko usmerjeno geografsko študijo, dejansko pa je delo širše, saj vsebuje hkrati zaokrožen prikaz naravnogeografskih osnov in družbenogeografskih faktorjev ter procesov na tem otoku.

Avtorica si je najprej zastavila raziskovalni problem ter iz njega izpeljala predmet raziskave in s tem metodološki pristop. V omenjenih osnovnih treh delih, razčlenjenih na številne razdelke, vseskozi išče družbeno pogojenost sedanje preobrazbe otoka, ki se je še do nedavna praznil in gospodarsko zaostajal. Avtorica se je sicer osredotočila na spremembe, ki so zaradi turizma nastale v dvajsetletnem razdobju (1959–1980) in ga značilno razmejila z dvema bistvenima pojavoma – s prvo trajektno povezavo otoka in z nastankom mostu, ki je otok s kopnim neposredno povezal.

Metodološki opredelitvi, kakor jo je podala v uvodu, je avtorica vseskozi zvesta in pri tem tudi racionalna. Vseskozi je živ metodološki pristop, ki bi ga mogli označiti s sosledjem prostor-čas-proces, s katerim uspešno pojasnjuje vzročno-posledično kompleksnost učinkovanja novejših družbeno-gospodarskih procesov na otoku in ustreznih odmevov s širšega reškega zaledja.

V delu prihaja nazorno do izraza pomen, ki ga ima promet za transformacijo otoške pokrajine in organizacijo življenja v njej. Pri Krku kot otoku se vse to zgošča in ponazarja mnogo bolj kot sicer. Izredno jasno se glede na preusmerjanje glavnih prometnih smeri kaže različna gravitacijska (pre)orientacija otoka, ki je bila sprva osredotočena v pristaniških krajih, se s kasnejšo trajektno zvezo preusmerjala na SV stran otoka in z mostovno povezavo tudi na njegovo severozahodno. Podobno impresivne so strukturne spremembe otoka glede na agrarno preteklost in turistično sedanjost, ki poleg tipajoče industrije postaja vse bolj dominantna. Značilna je tudi preobrazba, povezana s Krkom kot čedalje izrazitejšim zaledjem Reke. Avtorica sicer opozarja na neskladje zaradi nasprotujočih si razvojnih usmeritev, vendar je vprašanjem varstva okolja posvetila najmanj pozornosti.